

## Bestemmings.

Marita van der Vyver. Kaapstad: Tafelberg. 2005. 216 pp. ISBN 0-624-04327-4.

*Voetnote:* My seun is dood op 10 Februarie 1990. Nelson Mandela is die volgende dag vrygelaat. Elke keer as iemand oor die ekstase van daardie dag praat, sien ek 'n duif wat eindeloos sirkel. 'n Kind wat sterf, bly vasgevang in 'n kringloop om 'n ouer se hart. Dis al wat ek geleer het..." (216).

Die slotvertelling (van twaalf), "Kringvlug," in Marita van der Vyver se jongste boek gryp deur sy soberheid enersyds, maar andersyds die intensiteit van die verteller (hier onmiskenbaar die skrywer self) se pynlike emosies rondom die siekte en dood van 'n babaseuntjie en die diagnose van kanker by haar moeder twaalf jaar tevore sterker aan as enigiets wat sy al tot verhaal gemaak het. Dié slotverhaal gee ook meteens 'n ander dimensie aan die voorafgaande vertellings van mense in verskillende omstandighede en situasies in die vreemde, besig om te verken en te ervaar: die soms amper speelse – "sprakelende, sexy stories" (soos in die flapteks) – van mense op pad na bepaalde "bestemmings". En hoewel nie al die verhale ewe boeiend en geslaagd nie, kan daar nie van een gesê word dat dit nie goed leesbaar en ook genietlik is nie.

Soos die titel aandui, is die eerste indruk dié van reisverhale en lê die bekoring deels in die interessante, opwindende ruimtes waarbinne hulle afspeel – 'n "begaande restaurant" in Avignon, of 'n "dorpie naby Siëna" of in romantiese Venesië of rondom "cocktails" in 'n hotel in Washington "omtrent spoegafstand van die Withuis af"(127). Tog is dit nie die ruimtes en die reise wat die verhale dra nie, maar die karakters – hetsy as vertellers of fokalisators – se "binnereise", hulle refleksies as (hoofsaaklik) middeljarige oor dit wat hulle beleef of voorheen beleef het (en dikwels weer verloor het).

In "Aptyt" is 'n "ouer as veertigjarige" vrou noodgedwonge sonder reisgenoot op 'n "smulpaapvakansie" in die suide van Frankryk, en word smake, kleure en geure verleidelik beskryf: "Maar sy weet mos ook al, kos is soos seks. Hoe meer jy kry, hoe meer wil jy hê" (9). En tog bevredig die reis haar nie soos sy gehoop het nie, en "sit sy die stryd voort – teen die verterende verlatenheid, die oortuiging dat sy oud en oor die muur is, die groeiende gevoel van sinloosheid ..." (17). Kortom, haar aptyt bly onbevredig.

In "Kies jou eie einde" vind 'n vrou met drie woelige seuns en 'n onvergenoege man op 'n gesinsvakansie in Toskane ook geen uitkoms uit haar lewensmoegheid nie. Dit is eers wanneer 'n aantreklike Italiaanse glasblaser tot hulle redding kom nadat die motor onklaar geraak het, dat sy meteens die moontlikheid aangryp om 'n eie einde vir haar verhaal te kies – hoewel miskien nie een wat vir alle lesers ewe goed gemotiveer sal voorkom nie!

"Der Tod in Venedig" (met die intertekstuele verwysing na die beroemde kortroman van Thomas Mann) stel die ervaring van 'n ou, sterwende vrou, soos sy dit herbeleef in haar gedagtes, teenoor dié van haar kleindogter. Die twee vroue is vir oulaas saam op reis. Die milieu is Venesië, 'n hotel langs die Piazza San Marco. Ouma en kleindogter vind albei in die karnavaltyd (die ou vrou lank tevore, toe sy tydelik ontsnap het uit 'n alte voorspelbare huwelik "met 'n man van min woorde" (53) en die jong meisie in die "nou" van die verhaaldebeure) gemaskerde geliefdes, wie se "ontmaskering" sekere verrassings inhoud.

In "Die opening van die mond", daarenteen, besef 'n middeljarige vrou op reis en op "vlug" van haar leë nes en swygsame eggenoot, dat die dooies in wie sy altyd belangstelling gehad het – "stapels skedels in 'n Roomse katakombe, die antieke gesigge van 'n antieke mummie in 'n Britse museum"(56)

– haar nie meer kan imponeer nie. Sy is “gatvol vir grafte” (67) en sy verlang na haar land en haar huis en haar man – “En na jou, my lief” (70).

Die drie verhale in die drieluik, “Triptiek”, slaag goed omdat hulle telkens ’n ander karakter binne dieselfde intrige as fokalisator gebruik – die vrou wie se man haar vir ’n jonger een verruil het in “Vryheid”, die “ontroue” man, wat met die jonger minnares in Parys is (waar sake skeefloop) in “A La Recherche ...” en die jonger vrou in “Bagasie”.

Een van die mees geslaagde en boeiende verhale vir my persoonlik is “Spat, plas, besprinkel en bemors” (die woordeboekvertaling vir “dabble (in the arts)”), hoofsaaklik omdat die skilderye wat die huisvrou-skilder in haar “geheime” ateljee as ontvlugting uit haar opofferende bestaan aan’t skep is, so groots en oortuigend deur die verteller geskilder word. En omdat die leser net so bevry voel daardeur soos Marge self.

In “’n Kwessie van tyd” word die verhouding tussen ’n ouerwordende moeder en haar volwasse, dikwels geïrriteerde en tog onvermydelik-liefhebbende dogter geloofwaardig en met deernis verwoord.

“Boom van Kennis”, waarin ’n vrou toevallig in Amerika gekonfronteer word met ’n ander immigrant – die pa van haar kind se boesemvriendin in die Amerikaanse skool – wat haar as dogtertjie in Worcester probeer molesteer het, is minder oortuigend wat die intrige betref, maar bevat die aangrypende woorde van haar kind, wat glad nie Afrikaans wil hoor nie: “I hate you and I hate your stupid language! Do you hear me?” (170)

Die vertelinstansie in “Waansin in Wene” is kompleks, en die leser moet fyn trap om tussen die “hy”, die “ek” en “Ernst” te onderskei. Maar uiteindelik kom daar lig in dié postmodernistiese teks en begryp jy wat die oorsake vir die waansin was.

En dan die hoogtepunt: die slotverhaal, ’n aangrypende outobiografiese vertelling (hoe-

wel die moeder van die seuntjie in die verhaal Anna heet). In dié verhaal vind al die reise hulle eindpunt en wil dit voorkom asof aanvaarding van die lewensirkel die finale “bestemming” verteenwoordig: “My ma het die ‘gemiddelde oorlewingskoers’ van sewe jaar met meer as drie jaar geklop. Sy was nooit juis ’n gemiddelde mens nie. Sy is dood op 9 Desember 1999, ’n paar uur nadat ek ’n Franse hospitaal verlaat het met ’n pasgebore dogter in my arms. Sy was reg. Dis nie ’n ketting nie, dis ’n sirkel” (216).

Annette Jordaan

Universiteit van Pretoria, Pretoria

### Kroes.

Pat Stamatélos. Roggebaai: Kwela Boeke. 2005. 283 pp. ISBN 0-7957-0203-5.

“Dit voel vir my my hele lewe lank sê ek koebaai vir mense, Boytjie. My ma, my vriendin Lorrain, my vriend Jamie, Kitty, my by-bie. En nou vir jou en antie Smiley. Dis asof die lewe my nie goed genoeg reken om bemin te word nie. Ek is te bang om Laki ook prys te gee. Sê nou ek kry nooit weer iemand wat my so liefhet nie?” (267). Met hierdie – uiteindelik ironiese – woorde raak die hoofpersonasie-verteller Pattie Peters in haar gesprek met die “bruin man” Boytjie twee kernmotiewe in *Kroes* aan: verhoudings en afskeid.

*Kroes* is die verhaal van Pattie wie se ma vroeg oorlede is en dan deur dié se twee niggies, Kitty en Maggie, versorg word. Later verhuis sy Johannesburg toe waar sy kennis maak met Laki, ’n aantrekklike man van Griekse afkoms. Hulle raak verlief en bly later by mekaar (in ’n “wit” buurt) terwyl Laki se aandrang dat hulle moet trou, al sterker raak.

Veral in die lig van laasgenoemde bereik die problematiek van verhouding tussen